

КОМАНЧА — лемківське село на Сяніччині, Польща, розташоване при залізничному шляху через Лупківський перевал. Село, за переказами, виникло в середині XIII ст. в часи нападів татар на Русь. В історичних джерелах уперше згадується в 1512 р. (Фастнахт), коли спеціальним королівським привілеєм було надано велику ділянку земель і лісів з Команчею якомусь Іванові. Назва, правдоподібно, походить від імені «Коман», яке часто виступає в документах XV ст., що стосується долини Ослави (З. Штібер).

Населення займалося обробіткою землі, лісопромислом. До II світової війни була поширена годівля овець і волів. Мали місце часті сезонні виїзди на заробітки в Угорщину і на Поділля. У другій половині XIX ст. — початку XX ст. багато селян емігрувало до США і Канади. Наприклад, Теодор Парашак аж сім разів виїжджав до США. Будівництво залізниці, що закінчилося у 1972 р. збільшило можливість подаватися на заробітки. В селі на той час нараховували 819 мешканців, в тому числі 725 лемків. Було кілька родин циганів. У 1890 р. побудували тут школу, однак на дальшє навчання вирушало мало сільських дітей, а про вищі школи тут лише чули, тому до 1945 р. жоден мешканець Команчі не здобув вищої освіти.

Розпад Австро-Угорської монархії спричинив до того, що хвиля визвольного руху українців долинула й до Команчі. Наприкінці 1918 р. представники мешканців навколишніх місцевостей проголосили Команецьку Республіку, яка виступила проти приєднання Лемківщини до Польщі. Незабаром польські збройні сили розправилися з творцями Республіки (*див. Східно-Лемківська Республіка*). Важко пережило село час німецької окупації. 114 хлопців і дівчат вивезено на роботи до Німеччини.

Після приходу військ СРСР малу частину мешканців села виселили до УРСР. Під час депортаційної акції «Вісла» польська влада розпорядилася не виселяти тих селян, які працювали на залізниці і в лісництві, тому й більшість команчан врятувалася від дороги на північ. Не врятувалися однак від страшних нападів польських банд і репресивних нашестів військових загонів. Таких як те, коли місцевого душпастиря о. Ореста Венгриновича військовики «провели» крізь торттури, а опісля вкинули у горючу стодолу. Батько з сином спочивають в одній могилі на прицерковному цвинтарі.

Команецький храм (побудований у 1892 р. як греко-католицький) зберігся досі. Це великою мірою тому, що у 50-ті роки влада дозволила Православній Церкві прийняти його під окрему юрисдикцію і місцеві українці могли опікуватися своєю святинею. У 1989 р. посвячено тут теж другу греко-католицьку церкву. При ній створено музей культури лемків. Мешканці Команчі — діяльні, творчі, музикальні (багато скрипалів), дехто співав і співає також у заснованому Я. Полянським хорі «Журавлі», прив'язаний до народних традицій, звичаїв.